

LISABONSKÁ STRATEGIE A KONKURENCESCHOPNOST EVROPSKÉ UNIE V KONTEXTU S ČÍNOU JAKO NOVÉ VZNIKAJÍCÍ VELMOCÍ

doc.Ing.Jitka Kloudová,Ph.D.

Fakulta managementu a ekonomiky, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Česká republika
kloudova@fame.utb.cz

ABSTRAKT

Evropská unie patří mezi jedny z ekonomicky nejvyspělejších částí světa, avšak její dynamika ekonomického růstu zaostává ve srovnání s dynamikou její ekonomické integrace. Lisabonská strategie je hledáním východiska z ekonomické stagnace tohoto celku. Zda tato strategie může obstát a zda bude dostačující vedle úspěšných ekonomických reforem Číny, které přispívají ke zrodu nové supervelmocí je ústředním motivem příspěvku.

KLÍČOVÁ SLOVA

EU, Lisabonská strategie, cíle Lisabonské strategie, Čína, ekonomický vývoj Číny.

1. Úvod

Od počátku 50.let je možné sledovat postupné formování tří světových ekonomických center, USA, západní Evropy a Japonska. V těchto centrech se produkuje 80% světového HDP. Pozornost současné doby přitahuje Čína, u níž je možné předpokládat, že se stane dalším světovým centrem. Podíváme-li se do historie, lze se zamyslet nad opakující se skutečností hospodářské a politické dominance určitého státu v jednotlivých stoletích.

16.století bylo ve znamení silného Portugalska, v 17. století se světovým centrem stává Španělsko, 18. století vévodí Francie, v 19. století lze hovořit o ekonomické a politické převaze Anglie, hlavním světovým hráčem 20. století se staly Spojené státy americké.

V současné ekonomické realitě nelze přehlédnout rekordní tempo a dlouhodobý

růst HDP Číny, při relativně nízkém růstu inflace, stabilním kurzu a výrazném přebytku obchodní i platební bilance. Nezanedbatelným není ani vnitřní trh Číny, který představuje oblast čítající 1,297 mld. obyvatel, z nichž městská část obyvatelstva disponuje průměrným měsíčním příjmem 85 USD. Tento příjem však postupně stoupá, čímž roste světově významná koupěschopná poptávka obyvatelstva. Na základě rychlého hospodářského růstu v posledních letech se lze domnívat, že 21. století může patřit právě této asijské ekonomice.

Oproti dynamickému růstu Číny, Evropa pocítuje stárnutí, snížení konkurenceschopnosti, ztrácí dynamiku. Ekonomická výkonnost Evropská unie zaostává za nejvyspělejšími zeměmi USA a Japonskem. Zaostávání Evropy je patrné v kontextu globalizace a nástupu nové ekonomiky, a to v oblastech ekonomické výkonnosti, zaměstnanosti, výdajů na vědu a výzkum, v intenzitě inovační činnosti, ve fungování trhů a v účinnosti prováděných politik.

2. Cíle Lisabonské strategie

Pojem Lisabonská strategie se stává stále frekventovanějším pojmem, který může v nás vzbuzovat dojem dalších plánovaných pětinek. Přesto snahu dát společné Evropě strategický cíl a vizi je nutné hodnotit pozitivně.

Lisabonská strategie byla přijata na zasedání Evropské rady v Lisabonu na jaře roku 2000, přičemž její naplnění je v desetiletém časovém horizontu. Lisabonská strategie je reakcí na vážné a dlouhodobé slabiny v ekonomické

výkonnosti a konkurenceschopnosti zemí Unie. Snahou je, aby došlo k urychlenému odstranění zaostávání v jednotlivých vytýčených oblastech, aby byl podpořen ekonomický růst a konkurenceschopnost EU, zejména ve vztahu k USA. Byly vytyčeny hlavní strategické cíle, na základě jejichž splnění se Unie v roce 2010 stane vysoce konkurenceschopnou a dynamickou ekonomikou, založenou na znalostech, schopnou udržitelného růstu s více a lepšími pracovními místy a s větší sociální soudržností. Nejedná se přitom pouze o ekonomický rozměr, ale i o sociální a ekologickou dimenzi.

Lisabonská strategie vycházela ze skutečnosti, že koncem 90.let bylo bez práce přes 15 milionů osob, míra zaměstnanosti byla příliš nízká a vyznačovala se nedostatečným zapojením žen. Nízký ekonomický výkon zemí EU způsoboval, že od začátku 80.let se rozdíl mezi EU a USA vyjádřený v HDP na obyvatele nesnižoval a zůstával na úrovni 70 %. Evropská unie zaostávala jak v růstu HDP, tak také v zaměstnanosti a v produktivitě práce. Sektor služeb, který vytváří nejvíce nových pracovních míst ve vyspělých ekonomikách nebyl dostatečně rozvinutý. Existovala velká kvalifikační propast v informačních technologiích, značný počet pracovních míst byl neobsazen. Zvlášť kritická situace byla ve výzkumu a v inovační činnosti. Bylo zjištěno, že evropské podniky investují méně do nových technologií a do výzkumné činnosti než v USA a Japonsku. Výzkum v Unii byl roztržštěn a finančně podporován mnohem méně než je tomu ve Spojených státech. Bylo shledáno, že systémem sociální ochrany bude vyžadovat modernizaci, což bylo dáno nepříznivým demografickým vývojem, stárnutím obyvatelstva. Vystala otázka, do jaké míry jsou stávající penzijní systémy dlouhodobě udržitelné.

Na základě Lisabonské strategie bylo vytyčeno osm směrů:

1. Informační společnost pro všechny
2. Vytvoření evropského výzkumného prostoru
3. Odstranění překážek pro podnikání, zejména pro malé a střední podniky

4. Ekonomická reforma spojená s dokončováním vnitřního trhu
5. Vytvoření integrovaných finančních trhů
6. Lepší koordinace makroekonomických politik
7. Aktivní politika zaměstnanosti
8. Modernizace evropského sociálního modelu
a v roce 2001 na zasedání ve Stockholmu přibyl směr
9. Udržitelný rozvoj a kvalita života

Na základě provedení reformy ve vytýčených směrech byly stanoveny hlavní cíle do roku 2010. Průměrný ekonomický růst by měl být 3 %, budou vytvořeny 20 milionů nových pracovních míst, zvýší se počet zaměstnaných občanů na 70 % (z 59%), zvýší se výdaje na vědu a výzkum na 3 % z HDP (z 1,89%) a zvýší se investice do vyššího vzdělání na 2 % z HDP (z 1,28 %).

Pokud by Evropa dosáhla stanovených cílů, její reálný HDP by se zvýšil o 12 – 13% a zaměstnanost o 11%.

Přibližování k lisabonským cílům se však ukázalo jako velice obtížné. Tabulka 2.1 přibližuje stanovené cíle a jejich plnění v oblasti zaměstnanosti.

Žádný z ukazatelů nevykázal pozitivní vývoj. Podíl zaměstnaných osob na celkovém počtu obyvatel ve věku 15-64 let byl 64,4% oproti plánovaných 67%, které byly stanoveny jako cíl do roku 2005, přičemž do roku 2010 by měl tento ukazatel vykazovat hodnotu 70%. Také cíl zapojení žen do pracovního procesu nebyl splněn.

Tabulka 2.1 Plnění cílů Lisabonské strategie v oblasti zaměstnanosti

	Cíl	Rok dosažení	Průměrně dosažený stav v r. 2003		Počet zemí, které daný cíl splnily	
			EU-15	EU-25	EU-15	EU-25
Podíl zaměstnanosti na celkovém počtu obyvatel ve věku 15-64 let	67%	2005	64,4%	63,0%	7	8
	70%	2010	64,4%	63,0%	4	4
Podíl zaměstnanosti žen na celkovém počtu obyvatel ve věku 15-64 let	57%	2005	56,1%	55,1%	9	14
	60%	2010	56,1%	55,1%	7	8
Věk pro odchod do důchodu	65	2010	61,4	0	61	0

Zdroj: [1]

Podívejme se nyní na oblast vědy a výzkumu, inovací ICT a vzdělání.

Tabulka 2.2 Plnění cílů Lisabonské strategie v oblasti vědy a výzkumu, inovací ICT a vzdělání

	Cíl	Rok dosažení	Průměrně dosažený stav v r. 2003, 2002*, 2004**		Počet zemí, které daný cíl splnily	
			EU-15	EU-25	EU-15	EU-25
Podíl výdajů na vědu a výzkum na HDP	3%	2010	1,99%	1,93%	2	2
Podíl firem na výdajích na vědu a výzkum	2/3	2010	56%	55,4%	3	3
Připojení domácností na internet	30%	2002	47%**	44%**	12	15
e-government, základní servis online	100%	2002	45%	n.a.	0	n.a.
Lidé ve věku 20-24 let mající vyšší střední vzdělání	85%	2010	73,5%**	3	76,4%	8
Graduovaní absolventi v matematice, vědě a technice	15%	2010	3,9%*	4,4%*	1	2

n.a....není k dispozici

*.....jedná se o rok 2002

**.....jedná se o rok 2004

Zdroj: [1]

Jak vyplývá z tabulky 2.2, ani v této oblasti se EU nepodařilo dosáhnout všech svých vytyčených cílů. EU nevynakládá na vědu a výzkum tolik prostředků, aby byl zajištěn nový dynamický růst ekonomiky, přičemž spolupráce mezi výzkumem a firmami také není dostačující. Kde lze

vysledovat pozitivní vývoj, je v přijímání ICT domácností. Cílem Evropské unie bylo do roku 2002, aby 30% domácností mělo zapojený internet. Tento cíl byl v roce 2004 překročen, avšak v tomto směru je nutné dodat, že dosažení tohoto cíle nebylo nikterak zásluhou jednotlivých vlád, pouze to vypovídá o vysoké

počítačové gramotnosti evropského obyvateľstva a jeho schopnosti sa rýchle prispôbiť a rýchle sa naučiť novým dovednostiam.

Velmi špatná situácia je naopak práve u vládnych organizácií, ktoré nie sú schopné pre tak vysoce počítačovo gramotné obyvateľstvo pripraviť správu jednotlivých dokumentů a formulárov elektronicky. Cieľ v tejto oblasti nebol ani z polovice dosiahnutý.

Jedným z cieľů je, aby do roku 2010 85% mladých ľudí vo veku 20-24 let malo vyšší stredný vzdelávanie. Vývoj v tejto oblasti je priaznivý. Ovšem skladba vzdelanosti populácie neodpovedá stanoveným cieľom evropskej znalostnej spoločnosti. Cieľom je, aby 15% študentů bolo vzdelávaných v matematike, vede alebo technike. Bohužel sa nepodařilo jednotlivým vládám zatriťovať tieto obory a v roku 2002 sa nejednalo ani o 5% študentů, ktorí by ukončili svoje vzdelávanie v týchto oboroch.

V listopade 2004 vznikla rozsáhlá správa, ktorá hodnotila dosiahnuté výsledky a konštatovala, že stanovené ciele boli príliš ambiciózne. Správa bola predložená skupinou nezávislých odborníkov, v čele s bývalým nizozemským predsedom vlády Wimom Kokom. Bylo navrhnuté zúženie agendy na 10 prioritných oblastí, ktoré sú roztriedené do troch blokov:

1. Urobiť Európu atraktívnejším miestom pre investície a zamestnávanie
2. Znalosti a inovácie pre rast
3. Vytváranie lepších pracovných miest
4. Základom novej štruktúry Lisabonskej stratégie sa stali akčné programy na národnej úrovni (Národné programy reforiem) a akčný program na úrovni EÚ (Komunitárny lisabonský program). Tým by malo ísť o zreteľnejšiu zodpovednosť za plnenie dôležitých opatrení na národnej a komunitárnej úrovni. [3]

3. Ciele čínskych päťletiek

Po skončení občianskej vojny v roku 1949 sa nová vznikajúca Čínska ľudová republika

(ČLR) nachádzala na veľmi nízkej úrovni ekonomického vývoja. Byl uplatňovaný systém socialistického plánovania, vedúcou úlohou vo štáte prevzala komunistická strana. Obrat nastal v roku 1975, keď bol vyhlásený program „Čtyř modernizací“, avšak stále probíhal boj proti „ekonomizmu“. V roku 1978 bol vyhlásený program ekonomickej reformy Číny a následne od roku 1979 sa datujú pomalé zmeny v hospodárskej politike Číny. Rôžien 1992, 14. sjezd KSC, lze považovať za mezník modernizácie čínskej ekonomiky, keď stranické vedenie vyjádřilo úmysl „vybudovať tržní hospodárství nesoucí čínske charakteristické rysy“.

Dalším krokom k približovaniu sa k tržnímu systému bolo rozhodnutie Tiang Ce-mina z 1. července 2001 o otvorení dverí komunistické strany súkromým podnikateľom. Toto rozhodnutie malo posväťovať kapitalistům ako prijateľným členům strany, čímž bol prekonán hlboko zakoreněný ideologický postoj proti doposud odmietanej „trídě orientované na zisk“.

V oblasti sociálne-ekonomického a politického riadenia tejto zeme však pretrvávajú i naďale striktní centralizácie. Moc je v rukou Komunistické strany Číny, ktorá určuje dňe v celej zemi a stanovuje jednotlivé rozvojové zámery i spôsob jejich realizácie.

Zmeny, ke ktorým došlo v Číne po roku 1980 umožňujú postupný prechod na tržní ekonomiku. Bylo vytvorené 5 „exkluzívnych ekonomických zón“, sústřeďujících se především v přimořských oblastech. Zde byly vytvořeny příznivější podmínky pro zahraniční firmy, především v oblasti zdanění. Tyto oblasti dosahují vyšší zaměstnanosti, ekonomický růst a životní úroveň. Dalším významným krokom k vyšší prosperitě Číny bylo její přijetí do WTO v roku 2001, což zlepšilo podmínky pro zahraniční obchod, příliv zahraničního kapitálu a větší možnosti přístupu čínskeho zboží na zahraniční trhy..

Od roku 1979 díky implementaci ekonomických reforiem, zakotvených v programu tzv. „Čtyř modernizací“, týkajících se průmyslu, zemědělství, vědy a techniky a armády, dosahovala Čínska ľudová republika průběžně jedny

z nejvyšších temp ekonomického růstu ve světě.

Tabulka 3.1 Tempo růstu HDP ČLR v letech 1979 – 2005

Tempo růstu HDP v letech									
1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
7,6	7,8	5,3	9,0	10,9	15,2	13,5	8,9	11,6	11,3
1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
4,1	3,8	9,2	14,2	13,5	12,7	10,5	9,6	8,8	7,8
1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005			
7,1	8,0	7,5	8,3	9,5	9,5	10,2			

Zdroje: [5] , [4]

Přírůstky HDP, jak naznačuje tabulka 3.1, se pohybují mezi 7 % až 14 % meziročně. Meziroční přírůstky HDP Číny dosahovaly v letech 1978 – 1995 v průměru 9,4 %, v letech 1990 – 1995 v průměru 11,7 %, průměr dosažený v průběhu 90. let činil 9,5 % a za prvních 5 let 21. století se jedná o průměrný růst HDP ve výši 9%.

Tabulka 3.2 Základní makroekonomické ukazatele ČLR za období let 2000-2004

	2000	2001	2002	2003	2004
HDP na obyvatele (USD)	790,5	914,0	963,1	1061	1270
míra inflace	0,4%	0,7%	-0,8%	1,2	3,9
míra nezaměstnanosti (ve městech)	3,1%	3,6%	4,0%	4,3%	4,2%
kurs měny v CNY (za 1 USD)	8,2781	8,2781	8,2773	8,2645	8,2765
Přebytek platební bilance v mld.USD	10,548	47,324	75,507	117,023	66,979
Obrat zahraničního obchodu	474 297	509 651	620 766	851 207	1 154 792
Vývoz ICT zboží v mil.USD	46 996	55 305	79 377	123 303	180 422

Zdroje: [5] , [4]

Na základě údajů z tabulky 3.2, lze hodnotit čínské reformy jako úspěšné. HDP na obyvatele každoročně roste při stabilní cenové hladině. Čínská ekonomika díky přílivu zahraničních investic a přebytkové obchodní bilanci již dlouhodobě vykazuje přebytky platební bilance. Růst zahraničního obchodu a vysoké pozitivní saldo v posledních 5 letech představovalo silnou stránku čínské

ekonomiky. Objem zahraničního obchodu vzrostl z 474 mld USD v roce 2000 na 1 155 mld USD v roce 2004.

Významným příspěvkem k budoucímu rozvoji a posilování čínské ekonomiky je i skutečnost, že Čína již není jen vývozcem jednodušších a méně kvalitních výrobků s nižší přidanou hodnotou, ale každoročně vzrůstá její vývoz zboží v oblasti

informačních a komunikačních technologií.

4. Závěr

V současné době je stále propastný rozdíl mezi ekonomickou úrovní Evropské unie a Číny i v životní úrovni jejich obyvatel. Avšak ekonomika Evropské unie stagnuje, zatímco hospodářství Číny roste závratným tempem více než 25 let.

V roce 1978 Čína patřila k nejhudším zemím světa, kde příjmy čtyř pětina jejich obyvatel nedosahovaly ani 1 dolar na den. Přes 70% čínských obyvatel bylo negramotných. Dnes, na základě reformy a nového přístupu se podíl extrémně chudých obyvatel na celkové populaci snížil na 12%. Nový přístup vedení státu ke vzdělání dopomohlo k tomu, že dnes 93% lidí ve věku 15-25let je gramotných.

Čínská lidová republika, která je nejlidnatějším státem světa, s 1,3 miliardami lidí, s ekonomikou produkující HDP ve výši 1.406 mld. USD, což je druhý nejvyšší HDP na světě v přepočtu parity kupní síly a šestý největší HDP v prostém kursovém přepočtu, má obrovský hospodářský potenciál. Zároveň však je to země, která vyvolává obavy díky svému politickému systému, politickým a vojenským ambicím a "svéráznému" přístupu k lidským právům. Existuje zde velký rozdíl v životní úrovni přímořských a vnitrozemských oblastí.

Dlouhodobým ambiciózním cílem čínské ekonomiky je dosáhnout USA v HDP na obyvatele do roku 2050. Za podmínek ceteris paribus a každoročního tempa růstu HDP v Číně 8% a v USA 3%, je možné předpokládat, že Čína v roce 2047 dosáhne rovnocenné životní úrovně měřené HDP na obyvatele jako v USA. Může dojít ke zrodu nové světové supervelmoci, která od Spojených států převezme roli největšího globálního hráče.

Pokud se Evropě nepodaří nalézt východisko pro obnovení hospodářského růstu, může se stát, že v polovině 21. století již nebude patřit mezi ekonomicky a politicky nejvýznamnější celky.

Literatura

- [1] European Commission. Directorate-general for economic and financial affairs.(2005) The economic cost of non-Lisbon. ISSN 1725-3209
- [2] European Commission. (2005) Structural Indicators. Update of the Statistical Annex to the 2005 Report from the Commission to the Spring European Council.
<http://europa.eu.int/comm/eurostat/structuralindicators>
- [3] European Commission.(2006) The new Lisbon Strategy. An estimation of the economic impact of reaching five Lisbon Targets. <http://europa.eu.int>
- [4] Hájek,M. (2006). Jaký bude dopad plnění lisabonských cílů? Bulletin CES VŠEM 10/2006. ISSN 1801-1578
- [5] Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. (2005). Národní lisabonský program 2005-2008. <http://www.mpo.cz/cz/eu-a-vnitri-trh/lisabonska-strategie/>
- [6] National Bureau of statistics of China. <http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/index.htm>
- [7] OECD Factbook 2006.(2006) Economic, Environmental and Social Statistics. ISBN 92-64-03561-3
- [8] Sereghyová, J. (2003) Vybrané institucionální a strukturální aspekty otevírání čínské ekonomiky. Profesional publishing. ISBN 80-86419-44-4
- [9] Šujanová,M., Šujan,I. (2004) Čína má ambície stát sa ďalším centrom svetovej ekonomiky. Statistika 5/2004 . Český statistický úřad ve spolupráci s Českou statistickou společností. ISSN 0322-788x
- [10] Vořechovský, D.(2006) Juan, reformy a hospodářský cyklus. Analýza čínské ekonomiky a výhled na rok 2006. Policy Analysis 1/2006.
http://libinst.cz/etexts/PA_1_2006.pdf
- [11] Urban,L. (2006) Zastoupení Evropské komise v ČR. Lisabonská strategie.
<http://www.evropska-unie.cz/cz/article.asp?id=2377>